

האמא של קורבנות העבירה

רב כלאי אילנה איבגי, משמשת בתפקיד חדש יחסית: קצינת נפגעי עבירה והאחראית על הקשרים אתם ועם בני משפחותיהם במחלקת האסיר ■ אל איבגי מתנקזות הפניות של אלה שנפגעו במישרין מעבירות מין או עבירות אלימות חמורה, וכן קרוביהם של מי שהעבירה גרמה למותם ■ איבגי אינה מנסה לשכנע או להתווכח עם הפונים, היא בעיקר מקשיבה להם - לאלה שחיייהם נהרסו, שאינם עוצמים עין, שבקושי מצליחים לתפקד ■ אוזן קשבת בשב"ס

מאת: חן בר

תישן אצל אחרים. אני אומרת לבעלי 'אפילו אם אני מכירה את האב, אני הרי לא יודעת מי הוא. גם הקורבנות שמתקשרים אלי, חוזרים ואומרים: 'בחלום הכי נורא שלנו לא חשבנו שלנו זה יקרה'. אני יודעת שלכל אחד זה יכול לקרות. אף אחד אינו חסין. אני שמעתי כבר במסגרת התפקיד שלי על רופא שאנס, וסבא שאנס את הנכדים שלו, ודוד. אז אני פוחדת. אני כבר לא מאמינה לאף אחד. יום אחד באתי לגן וראיתי את השומר מרים את הבת הקטנה שלי על הידיים. היא רצה אליו. הסתכלתי ומיד אחר כך התקשרתי לגננת. לא מצא חן בעיני החיבור ביניהם. אז אולי מדובר באמת בפינוק ואהבה, אבל לכי תדעי. החשדנות שלי, הערנות, נובעים מתוך הסיפורים שאני שומעת. אני לא יודעת אם במקרה אחר הייתי הופכת פרנואידית כזאת. אבל אני שומעת את הקורבנות, את האנשים שלהם זה קרה. זה רק טבעי שאפחד".

מענה אנושי חם

שירות בתי הסוהר הוא החלוץ בהוצאתו מן הכוח לפועל של חוק זכויות נפגעי עבירה. על פי החוק זכאי נפגע עבירה, על פי בקשתו, לקבל משב"ס אינפורמציה לגבי אסיר שהורשע בגין העבירה, נשוא ההרשעה. בין השאר מדובר במידע אודות תחילת ריצוי המאסר בפועל של האסיר, מועדים צפויים ליציאה לחופשה, מועד צפוי לדיון בעניינו של הנידון בפני ועדת שחרורים ומועד צפוי לשחרורו מן הכלא. המידע אמור להימסר על ידי מענה קולי ממוחשב משותף לשירות בתי הסוהר ולמשטרת ישראל, אחרי שהמערכת מזהה את הפונה כנפגע עבירה בעזרת קוד סודי, שהנפגע מקבל עוד

החיים. אני חרדה יותר מאמהות רגילות, בכל הנוגע לבת שלי, בגלל סיפורים שאני שומעת מהקורבנות. כשהבת שלי, בת 12, אומרת לי שהיא רוצה ללכת לישון אצל חברה - אני לא מרשה לה. מיד אני נזכרת במקרה ששמעתי, של ילדה שהלכה



"את לא סוגרת בסוף היום את המשרד ומשאירה את העבודה מאחורי הדלת. את לוקחת את הסיפורים האלה הביתה אתך"

לעשות שיעורים אצל חברה. האבא של החברה התעסק אתה, ואותו אבא בטוח אין לו קרניים. אז אני מזהירה את הבת שלי. אני גם לא נותנת לה לחזור מאוחר הביתה. אני לא מוכנה שהילדה

לפני מספר שבועות, בשעה שמונה בבוקר, צלצל הטלפון במשרדה של רב-כלאי אילנה איבגי. מן העבר השני של הקו היתה לי - צעירה שנאנסה במשך יותר מעשר שנים בידי חבר משפחה. האנס של לי נשפט והיום הוא יושב בכלא. לי חששה שהוא עומד לצאת לחופשה. כל הלילה לא ישנה. התלבטה בין חיים למוות. ליד המיטה המתינה לה חבילה גדולה של כדורים והיא כמעט התפתתה לבלוע אותם, לשים קץ לייסוריה.

"היא אמרה לי 'אילנה, אם לא היית עונה לי ולא הייתי מוצאת אותך, הייתי בולעת את הכדורים', מספרת אילנה. "יכל הלילה עברו עלי סיוטים בגלל שהאנס שלי אמור לצאת לחופשה. רציתי להתאבד כי אין לי טעם לחיות. את הקשבת לי, הצלת אותי. היא הצליחה לגרום לי לבכות. אמרתי לעצמי 'אם הצלתי אותה, מה צריך יותר מזה? זאת בחורה יפהפייה, מוכשרת, והיא שבר כלי היום מפני שאנסו אותה. היא מאסה בחיים. היא סובלת מאנורקסיה. אחר כך היא אמרה לי 'אילנה, תדעי, בזכותך אני קמה בבוקר. בשבילך אני מבטיחה לעלות במשקלי. זה לא משהו שאפשר לשכוח, או לזולל בו. זה משהו שמטיל עליך גם הרבה מאד אחריות. את לא סוגרת בסוף היום את המשרד ומשאירה את העבודה מאחורי הדלת. את לוקחת את הסיפורים האלה הביתה אתך".

"אף אחד אינו חסין"

"קשה מאד להתנתק מזה. הרבה פעמים יש לי ממש כאבי ראש, פיזית. זה משפיע לי גם על

שהורשע באונס שלה. "אני... חיה בכלא משלי כבר שנים רבות ובמיוחד לאחר שהעזתי לפתוח את סיפור חיי... אינני מצליחה לתפקד, כבר שנים שאני לא מסוגלת לחזור למסלול חיים נורמלי: לעבוד, לצאת, לחיות. אני מפחדת להירדם בלילות, עקב חרדות אדירות ופחדים... בכל פעם שאני נרדמת בלילה אני מתעוררת מסייט ומחלום על עוד אונס ברוטלי והתעללות... ההתעוררות שלי מלווה בצעקות, כאשר כל גופי מכוסה זיעה קרה ואני רועדת בכל הגוף. בנוסף, הגעתי למצב של הרטבה בלילה. הלחץ, הפחד והחרדות בהם אני נתונה לא נותנים לי מנוח... כל חיי נהרסו ובכל פעם שאני מנסה לאסוף כוחות ולהתחיל מחדש, קורה משהו שמפיל אותי למטה... אני מתחננת ומקווה שיש מישהו שמקשיב לי... ולא ייתן למפלצת (האסיר - ח.ב.) בשום אופן חופשות... הבן אדם הרס לי את החיים... מקווה שתבואו לקראתי ותעזרו לי כי אני רוצה לחיות, לחיות בלי פחד, פחד, פחד".

צריך לשמור על איזון

"הרבה פעמים הפונים מתלוננים", אומרת איבגי. "הם לא מבינים איך נותנים לאסיר חופשה אחרי מה שעשה, או למה שפטו אותו לזמן קצר כל כך. יש כאלה שאפילו צועקים עלי, אבל אני לא לוקחת את זה באופן אישי. אצל הקורבנות יש הרבה פעמים תסכול נוראי. אני מסבירה שאנחנו לא בית משפט, ואני לא הכתובת לפניות האלה. אני מנסה לשמור על איזון: מצד אחד להיות אמפתית כלפי נפגע העבירה, ובמקביל לשמור על זכויות האסיר לצאת לחופשה, נניח. אני לא יכולה להגיד 'אתם צודקים. צריך לסגור את האסיר ולא לתת לו לראות אור יום'. הרי זאת בעצם משאלתם של נפגעי העבירה. לדעתם, רק זה אולי היה מקל עליהם, וגם זה - נתון בספק. אני מקשיבה להם, אבל לא מצדיקה את מה שהם אומרים. אני גם לא מתווכחת. דעתי נשארה כשהיתה. אי אפשר לקחת אסיר ולכלוא אותו עשרים שנה במרתף בלי לתת לו לראות יותר את אור השמש. אני מסבירה שוב ושוב לנפגעי העבירה שהרעיון הוא לשקם את האסיר, עבורנו, כי אחרת, כשאדם כזה יצא החוצה מהכלא - הוא רק זיקק לחברה יותר. אני מנסה לאזן בין העובדה שאני עובדת בשבי"ס ואנחנו גם אמונים על השיקום של האסיר והטיפול בו, לבין הצורך להיות שם עבור נפגע העבירה. ברור לי שאני מנסה להסביר את ההיגיון שבגישה הטיפולית, זו שגורסת שצריך לשקם את האסיר, למישהו שלעולם לא יוכל להבין אותו. בגלל זה אני גם לא מנסה לשכנע, אני בעיקר מקשיבה".

לקורבנות תקיפה מינית, או 'נגה' - גוף עצמאי שהוקם במטרה להעניק ליווי משפטי לנפגעי עבירות.

בין הפניות שהגיעו לאיבגי בחודש האחרון: אב של נרצחת שביקש לקבל פרטים אודות האסיר שהיה מעורב ברצח בתו; עו"ד שפנה בשם הורי קטינה כדי לקבל פרטים על שינויים במצב כליאתו של האסיר שאנס את הקטינה ונדון ל-17 שנות מאסר; הורים של קטינה, המבקשים כי



"אני מנסה לשמור על איזון: מצד אחד להיות אמפתית כלפי נפגע העבירה, ובמקביל לשמור על זכויות האסיר לצאת לחופשה"

האסיר שביצע מעשה מגונה בקטינה לא יתגורר או יעבוד בקרבת הישוב בו היא מתגוררת; אם שמבקשת לדעת פרטים אודות חופשות של מי שרצח את בתה ונדון ל-33 שנות מאסר; בקשה לדעת פרטים אודות אסיר שהורשע ברצח כפול ועוד.

הקורבנות ובני משפחותיהם רשאים להביע את עמדתם כאשר האסיר שהורשע בעבירה שבוצעה נגדם, עולה לוועדת שחרורים או עתיד להתחיל לצאת לחופשות. הם לא מופיעים בעצמם בפני הוועדות בכלא, אלא שולחים את עמדתם בכתב, דרך איבגי. מרבית הפונות הן נשים. "בעודי כותבת את המכתב, דמעות זולגות מעיני ולבי פועם בחוזקה, למרות שנטלתי כדורי הרגעה", כותבת קורבן אונס לקצין האסירים ומנהל אחד מבתי הכלא לקראת יציאה לחופשה של מי

בפרקליטות. מאחר שהפעלת המענה הממוחשב התעכבה, הפכה אילנה איבגי לקול האנושי החם שמאזין לקורבנות, ועושה עבורם משהו שהוא הרבה יותר ממתן מידע. היא היא 'אמא' של קורבנות העבירה. החוק מתייחס לנפגעי עבירה בתיקים שהוגשה בהם תלונה אחרי ה-1 באפריל '05 בלבד. איבגי מקשיבה לכולם. "אני לא מסוגלת להגיד לבחורה שנאנסה לפני עשר שנים שהיא לא זכאית לדעת מתי האסיר שאנס אותה משתחרר, רק בגלל ביורוקרטיה", היא אומרת. "לא מספיק מה שעבר עליה, היא לא זכאית? אני לא מסוגלת להגיד את זה".

ל: "לקורבן העבירה אין למעשה עם מי לדבר. לאף אחד אין סבלנות אליך. אף אחד לא מוכן להקשיב לך. זה מתחיל עוד לפני המשפט. הקורבן הוא כל הזמן קורבן. לאורך כל הדרך. הנאשם לוקח עורך דין טוב שייצג אותו, משלם לו מאתיים אלף דולר. לקורבן נותנים, עם כל הכבוד, פרקליט של המדינה שיש לו עוד מאה תיקים על הראש ומעט מאד זמן. אדם כזה בטח לא יכול להקשיב או לתמוך. זה כואב כל פעם מחדש. הבדידות היא עצומה ואף אחד לא מביין אותך. אני, היום, אפילו אצל פסיכולוג לא מטופלת. אין לי כוח. מרוב תסכול, ייאוש. היחידה שאני מדברת אתה - זאת אילנה. מבחינתי, היא עוזרת לי הרבה יותר משעת טיפול".

רוצה לחיות בלי פחד

חוק נפגעי זכויות עבירה נחקק אחרי הרבה שנים של סבל ובעקבות הרבה מאד תלונות של נפגעי עבירה ובני משפחותיהם. אלה, כמו ל', הרגישו שאין להם כתובת לפנות אליה. לצד הסיוע שניתן לנאשמים והמשאבים שהמדינה משקיעה בהם, באמצעות סניגורים ציבוריים שמייצגים אותם ובהמשך בטיפול בהם מאחורי חומות הכלא, טענו הקורבנות וקרוביהם, כי דווקא אותם זונחים. אין להם אמא ואבא. חוק נפגעי זכויות עבירה בא לתת מענה, אם כי חלקי, לטענות האלה.

בין השאר, עתיד משרד המשפטים להקים מרכז ראשון לסיוע משפטי לנפגעי עבירה, שיכלול עורכי דין ועובדים סוציאליים שיעמדו לרשות הקורבנות ובני משפחותיהם. שבי"ס, נכון להיום, הוא החלוץ לפני המחנה בכל הנוגע ליישום החוק ולקשר עם נפגעי העבירה.

אוסף השאלות שמגיעות לאיבגי, בעקבות יישום החוק, הוא מגוון. גם הפונים - שונים. יש מקרים בהם פונים הקורבנות או בני משפחותיהם ישירות לקבל את המידע. במקרים אחרים פונים בשם עורכי דין, וכן ארגונים כמו המרכז

"מאד קל להזדהות עם הקורבן, עם משפחת הקורבן, ולקעוס על מערכת המשפט, אבל אני לא נסחפת. אני עושה הפרדה. אני מתפוצצת לפעמים, נשארת המומה, ועדיין אני אומרת לעצמי שמערכת המשפט היא מערכת המשפט, המשטרה היא משטרה, וזה לא התפקיד שלי לחקור או לתת עונשים. זה גם לא התפקיד של שבי"ס. שבי"ס מקבל את האסיר, אך לא גוזר את דינו. ברור שיש מקרים שיותר צורמים לי. היה למשל מקרה של בחורה שנאנסה באכזריות, והאנס קיבל 12 חודשי מאסר. אני הייתי בטוחה שמדובר ב-12 שנים, פשוט לא יכולתי להאמין. את מדברת עם האבא והוא אומר 'משפחה שלמה נהרסה והבחור קיבל רק כמה חודשי מאסר'. ברגעים כאלה אני מתחבטת עם עצמי, קשה לי, אבל בשורה התחתונה אני תמיד זוכרת שזה לא משהו שאני יכולה לשקול. זה לא בסמכותי".

מה הכי קשה לך?

"פניות של נאנסות, או מקרים שבהם ביצעו עבירות בילדים. זה מאד קשה, גם בגלל שאני אמא. עדיין, אני לא אומרת להורים כאלה שמתקשרים וזועמים על כך שהאסיר יוצא לחופשה, או נידון למאסר קצר מדי - 'אתם צודקים'. אני לא משתתפת, אני מביטה מהצד. אני נותנת את כל הלב, אבל לא מביעה עמדה. אסור לי. מדובר באסירים ואני, עדיין, נציגה של שירות בתי הסוהר".

הפנים שמאחורי הקול

איבגי עצמה, נמצאת כבר 22 שנה בשירות בתי הסוהר. היא התחילה את דרכה בלשכת הנציב. בעלה, גם הוא איש שבי"ס, משרת ביחידת "נחשון". הם הכירו במסגרת העבודה והיום יש להם ארבעה ילדים. לתפקיד קצינת נפגעי עבירה במחלקת האסיר, הגיעה רק לפני כמה חודשים, עם הרצון לקדם וליישם את החוק החדש. עו"ד גני"מ עופרה קלינגר, ראש מחלקת האסיר, החליטה לעשות ככל האפשר למען קידום החוק. כך התמלא התפקיד, הטכני לכאורה, בהרבה מאד תוכן. "אני לא באתי לטפל ואין לי את ההכשרה המתאימה", אומרת איבגי, "אבל נוצר מצב שבו אני לא רק מוסרת אינפורמציה. הפונים רואים בי סוג של אמא. אב שבתו נרצחה התקשר ודיבר אתי. בסוף השיחה הוא אמר לי 'אילנה, בכל הסיפור הזה את הנחמה היחידה שלי. כשניסיתי להתעניין בפרקליטות אמרו לי שזה לא ענייני. כך גם במשטרה'. אני הייתי עבורו אוזן קשבת. לאבד ילדה הרי זה דבר נורא. למחרת, הוא שלח אלי את אשתו. הם כבר קיבלו את המידע, אבל היא היתה זקוקה, כמוהו, למישהו שיקשיב לה".

"חלק מהפונים יודעים שאני נשואה ושיש לי

ילדים. לא יותר מזה, אני שמה גבולות. אני לא חברה. כשהם מתקשרים, אני קודם כל מסבירה מה בדיוק התפקיד שלי, ואז אני מאפשרת להם לשאול מה שהם רוצים. בדרך כלל השיחה מתגלגלת לסיפור המעשה. שיחה עם קורבן עבירה מתחילה בשאלה מתי האסיר שביצע את העבירה יוצא לחופש, וממשיכה בזה שהקורבן לא יכול לישון בלילה. יש נשים מוכות שהתלוננו על הבעלים שלהם, הבעלים הורשעו, נכלאו ועכשו



צילום: אילוסטרציה

"הפונים רואים בי סוג של אימא. אב שבתו נרצחה התקשר ודיבר אתי. בסוף השיחה הוא אמר לי 'אילנה, בכל הסיפור הזה את הנחמה היחידה שלי"

הנשים האלה מנוודות מהמשפחה. זה נורא. הקשר בינינו אמור להסתיים ברגע שהאסיר ישתחרר מן הכלא, אבל יש כאלה שאומרים לי 'אנחנו נישאר אתך בקשר כל החיים'. הם דואגים להתקשר ולהגיד חג שמח, שנה טובה".

"אילנה מאמינה בי"

בדרך כלל, איבגי אינה נפגשת פנים אל פנים עם נפגעי העבירה. למרות זאת, חלקם מתקשרים להגיע למשרדה ולראות את הפנים שמאחורי הקול. "כשאני רואה את אילנה, אני מקבלת כוח רצון לחיות", אומרת אחת מנפגעות העבירה. "אני יודעת שיש מישהו שאיכפת לו. בלי תנאים, לטוב ולרע. בלי לשפוט אותי. בחנוכה האחרון, למשל, היא שמעה שאני בדיכאון. אפילו לא יצאתי מהחדר שלי. היא צלצלה אלי, והשמיעה לי את

הבן שלה מדליק נרות. אני, אפילו נרות לא הדלקתי. הרגשתי שהיא כל כך מאמינה בי. זה נתן לי ביטחון. אמרתי לעצמי: 'אילנה חושבת שאני שווה ומסוגלת ואינטליגנטית ומוצלחת ויפה'. קמתי מהמיטה ואמרתי: 'יאללה, היא כל כך צודקת. אני חייבת להרים את עצמי. אסור לי לשקוע. די. אני יותר בכיתי מאשר צחקתי בחיים שלי. אני צריכה לתפוס את עצמי בידיים'. מיד אחרי שדיברתי אתה, קמתי ויצאתי מהחדר".

אל איבגי מגיעים גם מקרים מפורסמים, כאלה שהיו להם הרבה מאד הדים בתקשורת. "אני שומעת על המקרה, ואני יודעת שיום אחד הקורבן, או בן משפחתו, יגיע אלי", היא אומרת. "זה לא רלבנטי מבחינת מידת האמפתיה שנוצרת. קל מאד להתחבר לקורבן באופן ישיר, לא צריך סיפור מפורסם בשביל זה..."

בכל זאת, את לובשת מדים, מייצגת את שירות בתי הסוהר, שגם מנסה לשקם את האסירים. אין לפונים אליך בעיה עם זה?

"אני לא חושבת. הם, כמוני, עושים את ההפרדה. לפעמים אני פוגשת אנשי צוות בתפקידים טיפוליים ורואה את ההבדל, שהוא מאד בולט. אצלם - ה'פרטנר' שלהם הוא האסיר. אצלי - הקורבן. בין זה לזה יש הפרדה טוטאלית. לי אין קשר עם האסירים. אני רואה את התמונות שלהם על המחשב, אבל אני לא נפגשת אתם. אני יכולה ללכת לראות את האסיר, אבל אני לא סקרנית. ממש לא. בעיני זה פלוס, העובדה שאין לי קשר ישיר עם האסיר. זה מאד שומר על השפיות. לשמוע את הקורבן מתאר את מה שעשו לו ואחר כך ללכת לראות את האסיר - זה בלתי נסבל מבחינתי".

איבגי מודעת לחשיבות התפקיד שלה. היא נמצאת, כך היא יודעת, בצומת שמבחינת הקורבנות ובני משפחותיהם הוא טעון מאד. תסכול, כעס ופחד משמשים בו בערבוביה. הסיפורים שהיא שומעת מגוללים אירועים זועזועיים שהרסו את חייהם של אלה שמשוחחים אתה והטילו אותם מן הקצה אל הקצה. איבגי מנסה ככל האפשר לעודד ולתמוך, לחזק. היא יודעת, שלא תמיד זה מצליח.

"לפעמים אני אומרת לקורבן 'אתה חייב ללכת הלאה, להגיד 'זה היה, זה מאחורי', היא אומרת. "אני משתדלת מאד להבין אותם, אבל אני יודעת שההבנה שלי היא מוגבלת. אי אפשר לעולם להיות נבעלים של מי שעבר את זה. לפעמים אני אומרת לעצמי - 'נו, יאללה, שיאספו את עצמם, שיקומו' - וזו אני שומעת עוד סיפור ועוד סיפור ואני חושבת שאולי בכלל אי אפשר, כי זה קשה מדי. כמעט בלתי אפשרי".